

ع

کدهای اخلاقی حرفه مامائی در ایران

وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی
معاونت درمان

دفتر مدیریت بیمارستانی و تعالی خدمات بالینی
اداره مامایی - ۱۳۹۳

کدهای اخلاقی حرفه مامایی در جمهوری اسلامی ایران

تهیه کننده: اداره مامایی، دفتر مدیریت بیمارستانی و تعالی خدمات بالینی، معاونت درمان، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

با همکاری: مرکز تحقیقات مادری ایمن دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی
با حمایت: صندوق جمعیت ملل متحد در جمهوری اسلامی ایران

نویسندگان: دکتر معصومه سیمیر، افخم ویلاتی

با همکاری: فرح بابایی، زهره مظاهری پور، لیلی اسلامبولچی، فریبا کیخسروی، فریبا عباسی، اکرم گودرزی و مریم جورشری

با نظارت: دکتر محمد حاجی آقاجانی، معاون درمان، دکتر سید احمد تارا، مدیرکل دفتر مدیریت بیمارستانی و تعالی خدمات بالینی و دکتر جمشید کرمانچی، معاون فنی دفتر مدیریت بیمارستانی و تعالی خدمات بالینی

مقدمه

کلمه ی اخلاق از کلمه ی **Ethics** در زبان یونانی گرفته شده است که شامل رفتارها و عادت های انسان ها می شود. اخلاق پایه های فلسفی قانون است و این دو (قانون و اخلاق) با هم وسایل تنظیم روابط افراد با یکدیگرند و چگونگی رفتار آن ها با هم را ساماندهی می کنند. علم اخلاق در حرفه های علوم پزشکی، اهمیت و نقش اساسی دارد. این علم که باید ها و نبایدهای اخلاق کارکنان در حوزه علوم پزشکی را به او گوشزد می کند و شیوه ی رفتار با بیماران و همکاران را به کارکنان می آموزد، از مهم ترین بخش های علم و تعهد پزشکی به شمار می رود.

پیشرفت های علمی بشری زمانی برای نوع بشر مفید و ثمربخش است که از پشتوانه ی اخلاقی برخوردار باشد. یکی از رشته هایی که در حوزه ی سلامت فعالیت دارد حرفه ی مامایی می باشد که در جوامع مختلف با توجه به فرهنگ، مذهب و دامنه ی فعالیت این حرفه و مسائل خاص آن جامعه برای آن کدهای اخلاقی تعریف شده است. رعایت مسائل اخلاقی در شغل مامایی دارای حساسیت و جایگاه ویژه ای در جامعه است. لذا ماما در زمینه ی انجام وظایف خویش باید این مسائل اخلاقی و صفات پسندیده را

با خود همراه کند تا بتواند وظیفه‌ی خود را به دور از هر گونه خطا و اشتباه انجام دهد. با توجه به تعدد وظایف ماماها و شرح وظایف ایشان کلمه‌ی Ethics یا علم اخلاق به صورت یک سری کدهای اخلاقی برای خدمات مامایی در بسیاری از کشورها، به خصوص کشورهای پیشرفته با توجه به فرهنگ و شرایط اجتماعی خود و همچنین ساختار ارائه خدمات سلامتی به صورت آیین و قوانینی مدون تصویب شده‌اند.

به همین سبب در جمهوری اسلامی ایران که کشوری اسلامی و دارای فرهنگی غنی می‌باشد لزوم تدوین اخلاق حرفه‌ای با بهره‌گیری از آیات و روایات اسلامی و توصیه‌های دانشمندان این علم و صاحب نظران علوم پزشکی، برای حَرَف مختلف از جمله حَرَفه‌ی مامایی مورد توجه قرار گرفته است. رعایت این کدهای اخلاقی علاوه بر کاهش استرس دریافت‌کنندگان خدمات، مانند مادر و خانواده اش موجب افزایش رضایتمندی ایشان، بهبود کیفیت خدمات ارائه شده و در نهایت ارتقای سطح سلامت در جامعه می‌شود.

نظر به اهمیت این موضوع، کدهای اخلاقی حرفه مامایی در ایران توسط اداره مامایی معاونت درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

با همکاری مرکز تحقیقات بارداری ایمن دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی و با حمایت صندوق جمعیت سازمان ملل بر اساس یک مطالعه تطبیقی و کیفی تدوین شد.

در بخش تطبیقی کدهای اخلاقی در کشورهای مختلف از ۵ قاره جهان شامل امریکا، کانادا، انگلستان، استرالیا، نیوزیلند، اتیوپی، غنا، فلیپین و سایر منشورها و کدهای اخلاقی موجود در زمینه پزشکی مرور و بررسی گردید. در بخش کیفی با استفاده از روش آنالیز محتوا و مصاحبه فردی عمیق با ماماها‌ی مراکز خصوصی، بهداشتی، بیمارستانی، اساتید و دانشجویان مامایی و متخصص اخلاق پزشکی تلاش شد تا کدهای اخلاقی مامایی تدوین شده در بخش تطبیقی با فرهنگ و سیستم ارائه خدمات کشور هماهنگ گردد. سپس کدهای اخلاق تدوین شده از نظر شاخص و نسبت اعتبار محتوا CVI و CVR توسط متخصصین مامایی در حوزه بالین، مدیریت، آموزش و پژوهش بررسی، اصلاح و تأیید گردیدند.

در نهایت پس از ویراستاری ادبی، ۸۵ کد اخلاقی حرفه‌ی مامایی در شش بخش بدین شرح اعلام شد:

۱ - انجام تعهدات حرفه ای (۲۳ کد)

۲ - ارائه خدمات به مددجو و همراهانش (۲۷ کد)

۳ - ارتباط با همکاران (۱۱ کد)

۴ - ارتباط با خود (۸ کد)

۵ - آموزش و پژوهش (۸ کد)

۶ - مدیریت (۱۰ کد)

طبقه بندی کدها در بخش های تعهدات حرفه ای، ارائه خدمات مامایی به مددجو و همراهان، در ارتباط با همکاران، در ارتباط با خود و کدهای اخلاق مامایی در آموزش و پرورش و در ارتباط با مدیریت استفاده از آن را در کل و در حوزه های مختلف بر حسب نیاز ماماهاایی که در این حوزه ها مشغول انجام وظیفه هستند تسهیل می نماید.

کد اخلاقی حرفه مامایی در ایران

۱ - در حوزه ی "تعهدات حرفه ای" ماما باید:

۱-۱) توانایی ها و محدودیت های خود را در خصوص خدماتی که ارائه می دهد بشناسد.

۱-۲) شایستگی های خود را با ارتقاء دانش، مهارت، نگرش و رفتار صحیح افزایش دهد.

۱-۳) در ارائه خدمات مامایی دارای وجدان کاری، از خود گذشتگی و مسئولیت پذیری باشد.

۱-۴) مسئولیت های قانونی و اخلاقی حرفه خود را بشناسد تا در کیفیت ارائه خدمات خدشه ای وارد نشود.

۱-۵) خدمات مامایی را با رعایت شأن و منزلت مددجویان و با احترام به ارزش ها، اعتقادات مذهبی و فرهنگی آن ها ارائه نماید.

۱-۶) در ارائه خدمات، اصول صداقت، انصاف، ادب و مهربانی را رعایت نماید.

۱-۷) تفاوت های فرهنگی، آداب و رسوم، مذهب و زبان مراجعه کنندگان را در نظر گرفته و رفتار او به دور از هر گونه تبعیض باشد.

۱-۸) به اصولی مانند حفظ اسرار بیمار، رعایت حریم خصوصی، احترام به استقلال فردی و رضایت آگاهانه وی پایبند باشد.

۱-۹) در ارائه خدمات مامایی اصل عدم ضرر و برتری منافع مددجو را رعایت نماید.

۱-۱۰) مراقبت ها و خدمات مامایی را در چارچوب استانداردهای حرفه ای خود و دانش روز و بر اساس تحقیقات معتبر ارائه دهد.

۱-۱۱) در ارائه خدمات مامایی به هماهنگی در ارکان مراقبت (اعم از پیشگیری، تشخیص، درمان و توانبخشی) آگاهی داشته و آن را رعایت نماید.

۱-۱۲) در حوزه های مختلف فعالیت خود (اعم از آموزشی، پژوهشی، مدیریتی و بالینی) قوانین موجود را شناخته و به آن ها پایبند باشد.

۱-۱۳) تصمیم گیری های خود را در محدوده قانونی، اخلاقی، شرعی و بر مبنای اطلاعات و شواهد علمی اتخاذ نماید.

۱-۱۴) به افراد آسیب پذیر جامعه (کودکان، زنان باردار و سالمندان) توجه ویژه داشته باشد.

۱-۱۵) خدمات ایمن را در محیطی ایمن ارائه دهد و بداند که ارائه خدمت در محیط ایمن نوعی مسئولیت همگانی است.

۱-۱۶) خدمات مامایی را مطابق با مقررات و دستورالعمل های موجود ارائه دهد و به صورت دقیق و کامل، ثبت و گزارش کند.

۱-۱۷) در جهت تأمین فضایی مناسب از نظر نور، صدا، حرارت، نظافت، نظم، ایمنی و شادی اهتمام ورزد.

۱-۱۸) در حفظ ایمنی خود، مددجو و همکاران اهتمام ورزد.

۱-۱۹) برای پیشگیری از بیماری های منتقله از طریق خون و مایعات احتیاطات لازم را به عمل آورد.

۱-۲۰) خدمات را به موقع و همراه با پی گیری مناسب انجام دهد.

۱-۲۱) دریافت و اجرای دستورات پزشک را به صورت مکتوب انجام دهد.

۲۲-۱) مسئول حفظ صلاحیت حرفه ای خویش باشد به نحوی که رفتار وی سبب خدشه دار شدن حرفه نگردد.

۲۳-۱) از پذیرفتن اعتبارات و امتیازات از طرف مددجو و همراهان وی که سبب ایجاد معذوریت اخلاقی در حال و آینده می شود، پرهیز نماید.

۲- در حوزه "ارائه خدمات مامایی به مددجو و همراهان" ماما باید:

۲-۱) هنگام ارائه خدمات به مددجو کارتی که نشان دهنده نام و نقش حرفه ای وی است را به همراه داشته باشد و در ابتدا خود را به مددجو معرفی نموده و خوشامد بگوید.

۲-۲) با مددجو و همراهانش ارتباطی مؤثر همراه با مهربانی و خونسردی برقرار نماید تا نگرانی و اضطراب موجود را کاهش دهد و به رفع نیازها در وی منجر گردد.

۲-۳) سؤالات خود را به زبانی ساده و روشن و در سطح فهم و درک مددجو بپرسد و از قضاوت کردن در مورد جواب های مددجو

پرهیز نماید.

۲-۴) فرصت کافی برای پاسخگویی به سؤالات و آموزش به مددجو و همراه وی در نظر بگیرد.

۲-۵) اطلاعات و مهارت های لازم برای مشارکت در مراقبت را به همراه مددجو ارائه دهد.

۲-۶) دانش فرهنگی و آگاهی خود را نسبت به زبان مورد استفاده و فرهنگ موجود در آن منطقه توسعه دهد تا ارتباط مؤثرتری با گیرندگان خدمت و اطرافیان آن ها داشته باشد.

۲-۷) اطلاعات مددجو را جزء اسرار شخصی وی تلقی نماید و بدون رضایت وی در اختیار دیگران قرار ندهد، مگر در موارد قانونی و مجاز مانند مواردی که خطری وی یا خانواده اش را تهدید می نماید.

۲-۸) اطلاعاتی که از مددجو به دست می آورد را محرمانه نگه دارد و به مددجو یادآور شود که ممکن است برای مشاوره بخشی از این اطلاعات با سایر اعضای تیم درمان یا پژوهش در میان گذاشته شود.

۲-۹) توضیحات لازم در خصوص خدمت را قبل و حین آن به مددجو ارائه دهد و وی را از نتایج خدمات مطلع سازد.

۲-۱۰) در تمام مراحل مراقبتی، مددجو را از وضعیت خود آگاه سازد و باعث آرامش و امنیت وی و خانواده اش گردد.

۲-۱۱) قبل از انجام هر نوع اقدام درمانی (تجویز دارو، پیشنهاد روش های پیشگیری از بارداری و تنظیم خانواده و غیره) فواید و مضرات آن را با زبانی ساده و قابل فهم توضیح دهد تا مددجو و همراه وی فرصت انتخاب آگاهانه داشته باشند.

۲-۱۲) قبل از انجام اقدامات تشخیصی (از قبیل سونوگرافی، بررسی سلامت جنین و ...) علت این اقدام را برای مددجو توضیح دهد.

۲-۱۳) برای انتقال اطلاعات حساس و محرمانه به همراهان، از مددجو اجازه بگیرد.

۲-۱۴) در حوزه فعالیتی خود راستگویی را در برخورد با مددجو و همراه وی رعایت نماید.

۲-۱۵) نسبت به حفظ حریم مددجو در زمان ارائه خدمات مامایی حساس باشد و با بی تفاوتی به این موضوع، شأن انسانی را خدشه دار نکند.

۲-۱۶) خدمات مامایی را صرف نظر از جنس، سن، نژاد، موقعیت، وضعیت اقتصادی، سبک زندگی، فرهنگ، باورهای سیاسی و توانایی های جسمی مددجو ارائه دهد.

۲-۱۷) قبل از ارائه هر نوع خدمت، اصل داشتن استقلال فردی را رعایت نماید و بدون کسب اجازه از مددجو عملی را انجام ندهد.

۲-۱۸) قبل از ارائه خدمات مامایی، رضایت آگاهانه مددجو و یا سرپرست قانونی وی را جلب نماید و اطلاعات کافی را با توجه به سطح دانش و فرهنگ مددجو در اختیار وی قرار دهد تا تصمیم گیری کند.

۲-۱۹) خدمات مامایی را مبتنی بر دانش روز، قضاوت صحیح و عادلانه ارائه دهد.

۲۷-۲) توصیه ها و آموزش های لازم را قبل از ترخیص و پیگیری های مورد نیاز پس از ترخیص را به طور واضح برای مددجو و همراه وی توضیح دهد.

۳ - در حوزه "ارتباط با همکاران" ماما باید:

- ۳-۱) بدانند که جو حاکم بر اعضای کادر درمانی مستقر در یک بخش (از نظر رعایت موازین اخلاقی) در برخورد با بیمار موثر است.
- ۳-۲) با همکاران خود در ارائه خدمات مامایی به صورت مشارکتی فعالیت کنند تا به نیازهای مددجو بهتر پاسخ داده شوند.
- ۳-۳) با همکاران خود ارتباطی محترمانه، صبورانه، حمایت آمیز، سازنده، مبتنی بر اعتماد، انعطاف پذیر و به دور از استرس و منازعه برقرار نمایند.
- ۳-۴) برای دانش، تجربیات، تخصص، دیدگاه ها، احساسات، عقاید، اولویت ها و عملکرد همکاران خود احترام قائل بوده و آن ها را منابع با ارزشی در نظر بگیرد.

۲۰-۲) خدمات مامایی که به سود مددجو است (مانند شروع به موقع شیردهی و تماس پوست با پوست مادر و نوزاد) را انجام دهد.

۲۱-۲) از انجام اقدامات تهاجمی بدون اندیکاسیون مامایی برای مددجو مانند گذاشتن آنژیوکت، انجام شیو، انما، القای لیبر و انجام اپیزوتومی پرهیز نماید.

۲۲-۲) در صورت تمایل مددجو، به همراه وی اجازه همراهی و مشارکت در ارائه خدمات را بدهد.

۲۳-۲) به درخواست مددجو و همراه وی جهت انتخاب فردی خاص برای ارائه خدمت تا حد ممکن احترام بگذارد.

۲۴-۲) برای نقش حمایتی همسر و خانواده مددجو در دوران های مختلف (مانند دوران بارداری، زایمان و پس از آن) احترام و ارزش قائل باشد.

۲۵-۲) در مواجهه با افکار، عقاید و رفتارهای گوناگون شکیبایی خود را حفظ نماید.

۲۶-۲) در موارد مشاهده نقض حقوق مددجو، به مسئول مربوطه گزارش دهد.

۳-۱۱) در صورت وجود مشکل، از طریق مشورت با سایر همکاران یا ارجاع به مراکز مراقبتی توانمند در حل مشکل ایجاد شده، اقدام نماید.

۴ - در حوزه "ارتباط با خود" ماما باید:

- ۴-۱) به رشد معنوی و نهادینه کردن اصول اخلاقی در خود بکوشد.
- ۴-۲) شأن و منزلت خود را حفظ کرده و همراه با عزت نفس خدمت رسانی کند.
- ۴-۳) از حقوق مادی و معنوی خود در سیستم آگاه باشد و در جهت احقاق حقوق خود اهتمام ورزد.
- ۴-۴) به حقوق و قوانین حرفه مامایی (مانند تقسیم شیفت، نسبت ماما به مدد جو، ساعات کار، میزان حقوق و مزایا و غیره) آگاه بوده و برای رفع چالش های موجود در این زمینه تلاش نماید.
- ۴-۵) در حفظ سلامت خود (سلامت جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی) کوشا باشد تا بتواند خدمات مامایی را با کیفیت بیشتری ارائه دهد.

۳-۵) تفاوت های میان همکاران را بپذیرد، برای آن ها ارزش قائل باشد و نیاز به داشتن روابطی به دور از تبعیض را در حرفه خود لازم بداند.

۳-۶) نقش و تخصص سایر حرفی که خدمات مراقبتی و حمایتی از مددجویان را ارائه می دهند مورد توجه و تأکید قرار دهد.

۳-۷) در صورت مشاهده موارد عدم رعایت ایمنی، بی کفایتی، غیر اخلاقی یا غیر قانونی بودن خدمات، آن ها را به مقامات مسئول گزارش نماید.

۳-۸) به حقوق همکاران و اعضای سایر رشته ها که در تصمیم گیری های آگاهانه، مناسب و صحیح مشارکت می نمایند، احترام بگذارد.

۳-۹) با داشتن رفتاری صحیح، الگویی مثبت در زمینه حرفه مامایی برای دانشجویان باشد.

۳-۱۰) با سایر ماماها، اساتید و دانشجویان (در صورت آموزشی بودن مرکز) رفتاری توأم با احترام و همکاری داشته باشد.

۴-۶) اطمینان داشته باشد که اطلاعات شخصی وی محرمانه نگهداری شود و بدون رعایت موازین حقوقی و قانونی در دسترس دیگران قرار نمی گیرند.

۵- در حوزه "آموزش و پژوهش" ماما باید:

۵-۱) نظر محققین و سیاستگذاران را نسبت به موضوعات مرتبط با حرفه مامایی و نیازمند تحقیق و تغییر را جلب نماید و بر انجام پژوهش در این موارد تأکید نماید.

۵-۲) به حق تصمیم گیری افراد در شرکت یا عدم شرکت در هرگونه فعالیت پژوهشی احترام بگذارد و به وی اطمینان دهد که تصمیم گیری وی تأثیری بر تداوم و نحوه ارائه خدمات نخواهد داشت.

۵-۳) به عنوان مدرس در راستای ارتقاء دانش و مهارت دانشجویان و ارتقاء عملکرد اخلاقی و حرفه ای آنان تلاش نماید.

۵-۴) در مواردی که از مددجویان در آموزش دانشجویان استفاده می شود، کلیه حقوق مددجو و ملاحظات اخلاقی به طور کامل

رعایت شوند.

۵-۵) به عنوان مدرس تلاش نماید تا از دانش روز و عملکرد اخلاقی این حرفه آگاه بوده و در ارتقاء آن تلاش نماید.

۵-۶) در صورت عدم همکاری و موافقت مددجو برای آموزش به دانشجو، روند ارائه خدمت دچار مخاطره نگردد.

۵-۷) به عنوان محقق از جایگاه حرفه ای خود برای متقاعد کردن مددجو جهت شرکت در تحقیق استفاده نکند.

۵-۸) به عنوان محقق از اصول و قواعد تحقیق مطلع باشد و با اخلاق در پژوهش آشنایی داشته و در چارچوب آن عمل نماید.

۶ - در حوزه "مدیریت" ماما باید:

- ۶-۱) از وجود استاندارد در فرایندها و ساختار ارائه خدمات مامایی اطمینان حاصل نموده و بر اجرای صحیح و کامل آن نظارت و ارزشیابی کند.
- ۶-۲) از وجود شرح وظایف مشخص برای ارائه خدمات مامایی در حوزه مدیریتی خود اطمینان حاصل نماید.
- ۶-۳) از وجود، کفایت و مناسب بودن تجهیزات و استریل بودن وسایل برای ارائه خدمات به مددجو اطمینان حاصل نماید.
- ۶-۴) از ایمنی محیط کار، وسایل و تجهیزات اطمینان حاصل نماید.
- ۶-۵) به منظور ارتقاء کیفی خدمات مامایی، کیفیت دوره های آموزشی، دستورالعمل ها، استانداردهای حرفه ای و اخلاقی و نحوه به کارگیری آن ها به طور مستمر مورد بررسی و بازنگری قرار گیرد.
- ۶-۶) در گزینش دانشجویان و کارکنان مامایی، پابندی آن ها را به اصول اخلاقی در نظر بگیرد.

- ۶-۷) از وجود، کفایت و مناسب بودن امکانات برای استراحت همراه مددجو اطمینان حاصل نماید.
- ۶-۸) در جهت احقاق حقوق خدمات مامایی برای ماماها تلاش نماید.
- ۶-۹) جهت رفع مشکلات و استرس های ناشی از حرفه مامایی تحقیق و برنامه ریزی نماید.
- ۶-۱۰) مددجو را با حقوق خود در ارائه خدمات آشنا سازد.

اداره مامایی وزارت بهداشت و درمان - معاونت درمان وزارت بهداشت

